

Ο Πόλεμος Ισραήλ - Χαμάς: Η Διάσταση της Στρατηγικής Επικοινωνίας

ΑΣΦΑΛΕΙΑ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τριαντάφυλλος ΚΑΡΑΤΡΑΝΤΟΣ

Κύριος Ερευνητής ΕΛΙΑΜΕΠ

Οκτώβριος 2023
Policy Brief #186/2023

Ο Πόλεμος Ισραήλ - Χαμάς: Η Διάσταση της Στρατηγικής Επικοινωνίας

Copyright © 2023 | All Rights Reserved
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα
Τηλ.: 210 7257 110 | Fax: 210 7257 114 | www.eliamep.gr | eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ ενθαρρύνει τον ανοιχτό, πλουραλιστικό διάλογο στη βάση επιχειρημάτων και δεδομένων. Οι απόψεις που διατυπώνονται από τους συνεργάτες του ΕΛΙΑΜΕΠ εκφράζουν αποκλειστικά τους συγγραφείς τους και δεν δεσμεύουν το Ίδρυμα.

Τριαντάφυλλος ΚΑΡΑΤΡΑΝΤΟΣ

Κύριος Ερευνητής ΕΛΙΑΜΕΠ

Περίληψη

- Η επικοινωνιακή διάσταση αποτελεί διαχρονικά μέρος των πολεμικών συγκρούσεων.
- Ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι ο πρώτος με αυτά τα χαρακτηριστικά που διεξάγεται στην εποχή των νέων τεχνολογιών και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης.
- Η Ε.Ε., το ΝΑΤΟ και οι Η.Π.Α. αναζητούν ακόμη τα κατάλληλα εργαλεία για να αντιμετωπίσουν τις υβριδικές επιθέσεις της Ρωσίας, κυρίως μέσω της στρατηγικής επικοινωνίας.
- Η νέα πολεμική σύγκρουση στη Μέση Ανατολή, ως επακόλουθο της νόμιμης αυτοάμυνας του Ισραήλ, έχει και ένα παράλληλο πεδίο μάχης, αυτό της επικοινωνίας.
- Υπάρχουν τρία ζητήματα που συνδέονται στενά με τον επικοινωνιακό πόλεμο: α) η προσπάθεια απονομιμοποίησης του δικαιώματος του Ισραήλ στη νόμιμη αυτοάμυνα, β) η ενίσχυση της ριζοσπαστικοποίησης και του αντισημιτισμού και γ) η μεταφορά των επιθέσεων στη Δύση.
- Εκτός από τους άμεσα εμπλεκόμενους -Ισραήλ και Χαμάς- υπάρχουν και διάφοροι άλλοι κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες που θα εμπλέκονται άμεσα και έμμεσα στο επικοινωνιακό πεδίο.
- Είναι κρίσιμο τα ΜΜΕ να δώσουν έμφαση στην υπεύθυνη ενημέρωση και όχι στον ανταγωνισμό για την είδηση που δεν έχει διασταυρωθεί.

...η σημαντική αλλαγή στην επικοινωνία του πολέμου και η μετάβασή της στην εποχή της 4^{ης} Βιομηχανικής Επανάστασης έγινε επί της ουσίας στον πόλεμο της Ουκρανίας. Είναι άλλωστε ο πρώτος πόλεμος με αυτά τα χαρακτηριστικά που διεξάγεται στην εποχή των νέων τεχνολογιών και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης.

Είναι αξιοσημείωτο πως η Ε.Ε., το NATO και οι Η.Π.Α. αναζητούν ακόμη τα κατάλληλα εργαλεία για να αντιμετωπίσουν τις υβριδικές επιθέσεις της Ρωσίας, κυρίως μέσω της στρατηγικής επικοινωνίας (Strategic Communication/ StratCom) .

Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ είναι ένα κρίσιμο πεδίο που έχει καθορίσει τις περισσότερες ένοπλες συγκρούσεις από την αρχαιότητα ως σήμερα. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και οι επαναστατικές αλλαγές στον τομέα της επικοινωνίας είναι λογικό να έχουν δημιουργήσει νέες δυνατότητες και νέες προκλήσεις για την επικοινωνιακή διάσταση των ενόπλων συγκρούσεων. Ο πόλεμος στην Ουκρανία που προκλήθηκε μετά την εισβολή της Ρωσίας αποτελεί πιθανότατα το αρχέτυπο της στρατηγικής επικοινωνίας του πολέμου στον 21^ο αιώνα. Η μεθοδολογία της Ουκρανίας που κατάφερε να αντιπαρατεθεί με την προπαγανδιστική υπερδύναμη της Ρωσίας είναι μία κρίσιμη μελέτη περίπτωσης. Το Παλαιστινιακό είναι επίσης διαχρονικά ένα ζήτημα που τυγχάνει πολιτικής και επικοινωνιακής εργαλειοποίησης, καθώς αποτελεί και συστατικό μέρος της προπαγάνδας των ισλαμιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων. Ο πόλεμος που ξέσπασε ως αποτέλεσμα της τρομοκρατικής επίθεσης της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου στο Ισραήλ θα έχει ένα κρίσιμο επικοινωνιακό πεδίο σύγκρουσης, στο οποίο πέραν των δύο μερών, θα εμπλακούν και άλλοι κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες. Παράλληλα, η στρατηγική επικοινωνία του πολέμου θα επηρεάσει σημαντικά και την κατάσταση στη Δύση. Στόχος του συγκεκριμένου κειμένου πολιτικής είναι να παρουσιάσει την επικοινωνιακή διάσταση της σύγκρουσης, να αναφερθεί στους δρώντες, στα μέσα και στους στόχους τους και να καταλήξει σε ένα πλαίσιο δράσεων στρατηγικής επικοινωνίας.

Επικοινωνία και Πολεμικές Συγκρούσεις

Η επικοινωνιακή διάσταση αποτελεί διαχρονικά μέρος των πολεμικών συγκρούσεων. Είναι χαρακτηριστικό πως το κόκκινο χρώμα του μανδύα των Σπαρτιατών πολεμιστών έχει αποδοθεί ως μία επιλογή που είχε ως στόχο αφενός να προκαλεί τρόμο στους αντιπάλους, καθώς προέλαυε το ανθρώπινο τείχος των Σπαρτιατών, και αφετέρου να μην επηρεάζονται οι πολεμιστές από το αίμα των τραυματισμών τους. Μπορούμε να αναδείξουμε πολλά αντίστοιχα περιστατικά από διάφορες πολεμικές συγκρούσεις της ιστορίας, αλλά η σημαντική αλλαγή στην επικοινωνία του πολέμου και η μετάβασή της στην εποχή της 4^{ης} Βιομηχανικής Επανάστασης έγινε επί της ουσίας στον πόλεμο της Ουκρανίας. Είναι άλλωστε ο πρώτος πόλεμος με αυτά τα χαρακτηριστικά που διεξάγεται στην εποχή των νέων τεχνολογιών και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης.

Ιδιαιτερότητα σε αυτήν την περίπτωση αποτελεί το γεγονός πως η Ρωσία θεωρούνταν και είναι μία επικοινωνιακή υπερδύναμη, καθώς οι επικοινωνιακές επιθέσεις, με έμφαση στην παραπληροφόρηση, είναι σημαντικό μέρος του δόγματος υβριδικών επιχειρήσεων και πολέμου της Ρωσίας του Πούτιν. Είναι αξιοσημείωτο πως η Ε.Ε., το NATO και οι Η.Π.Α. αναζητούν ακόμη τα κατάλληλα εργαλεία για να αντιμετωπίσουν τις υβριδικές επιθέσεις της Ρωσίας, κυρίως μέσω της στρατηγικής επικοινωνίας¹ (Strategic Communication/ StratCom)². Οι Βαλτικές χώρες, λόγω και των παρατεταμένων επιθέσεων από τη Ρωσία, είναι αυτές που έχουν αναπτύξει τις πληρέστερες δυνατότητες στρατηγικής επικοινωνίας στον τομέα της άμυνας και της

¹ Για την Στρατηγική Επικοινωνία και τη Δημόσια Διπλωματία βλέπε Αφεντούλη Ι., (2023), Δημόσια Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Ευρασία.

² Η αναγκαιότητα για την ανάπτυξη δυνατοτήτων Στρατηγικής Επικοινωνίας έγινε εντονότερη μετά την υβριδική επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2014. Τόσο η Ε.Ε., όσο και το NATO, προχώρησαν στην εκπόνηση στρατηγικών, πλάνων δράσης και πρωτοκόλλων για την αντιμετώπιση υβριδικών επικοινωνιακών επιθέσεων και κυρίως της παραπληροφόρησης και των fake news. Ειδικότερα το NATO ίδρυσε το 2014 το Κέντρο Αριστείας Στρατηγικής Επικοινωνίας στη Ρίγα. Στόχος του Κέντρου είναι η παροχή ενημερωμένης και εις βάθος ανάλυσης των μεθοδολογιών που εφαρμόζονται από κακόβουλους δρώντες σε όλο το περιβάλλον πληροφοριών. Το έργο του Κέντρου επικεντρώνεται στην ανάλυση του ψηφιακού περιβάλλοντος, με έμφαση στις αναδυόμενες τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη, για να παρέχει μια ολοκληρωμένη και πρακτική βάση γνώσεων σε όσους εργάζονται στον τομέα των στρατηγικών επικοινωνιών. Το Κέντρο στοχεύει επίσης να δημιουργήσει μια βάση γνώσεων περίπλοκων διαδικασιών επικοινωνίας και σχηματισμού αφηγημάτων για να βοηθήσει το NATO και τα μέλη του να παραδώσουν αποτελεσματικότερα προϊόντα επικοινωνίας.

...η νέα πολεμική σύγκρουση στη Μέση Ανατολή, ως επακόλουθο της νόμιμης αυτοάμυνας του Ισραήλ έναντι της τρομοκρατικής επίθεσης της Χαμάς της 7ης Οκτωβρίου 2023 έχει και ένα παράλληλο πεδίο μάχης, αυτό της επικοινωνίας.

Υπάρχουν, επίσης, τρία ακόμη ζητήματα που συνδέονται στενά με τον επικοινωνιακό πόλεμο: α) η προσπάθεια απονομιμοποίησης του δικαιώματος του Ισραήλ στη νόμιμη αυτοάμυνα, β) η ενίσχυση της ριζοσπαστικοποίησης και του αντισημιτισμού που διατρέχει τόσο τον ισλαμιστικό, όσο και τον ακροδεξιό χώρο και γ) η μεταφορά των επιθέσεων στη Δύση

ασφάλειας. Αξίζει, όμως, ειδική αναφορά στην Ουκρανία και στον ίδιο τον Πρόεδρο Ζελένσκι που κατάφεραν να δώσουν την σκληρή μάχη έναντι της Ρωσίας στο επικοινωνιακό πεδίο και, σύμφωνα με πολλούς αναλυτές και ειδικούς, όπως η Margaret Macmillan και η Anne Applebaum, να την κερδίσουν. Σε μία προσπάθεια να συνοψίσουμε την επικοινωνιακή στρατηγική και τακτική των Ουκρανών, αξίζει να αναφέρουμε πέντε σημεία: α) την άμεση επικοινωνία του Προέδρου Ζελένσκι με τους Ουκρανούς μέσω κρυπτογραφημένων πλατφορμών επικοινωνίας και κυρίως του Telegram, β) την αμφισβήτηση και την αντιμετώπιση όλων των αφηγημάτων της Ρωσίας, όπως αυτού περί ναζιστικής ηγεσίας της Ουκρανίας κτλ., γ) την πραγματοποίηση fact checking και ενημέρωσης για ενέργειες που χρησιμοποιήθηκαν προπαγανδιστικά από τον μηχανισμό της Ρωσίας, δ) την κινητοποίηση των Ουκρανών της διασποράς στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και τη δημιουργία πολλαπλών πομπών μεταφοράς του μηνύματος της Ουκρανίας και ε) την επικοινωνία και την κινητοποίηση των πολιτών των χωρών της Δύσης, η οποία λειτούργησε και ως μοχλός πίεσης στις πολιτικές ηγεσίες των χωρών.

Η Επικοινωνιακή Διάσταση του Πολέμου Ισραήλ - Χαμάς

Είναι, λοιπόν, αυτονόητο πως η νέα πολεμική σύγκρουση στη Μέση Ανατολή, ως επακόλουθο της νόμιμης αυτοάμυνας του Ισραήλ έναντι της τρομοκρατικής επίθεσης της Χαμάς της 7^{ης} Οκτωβρίου 2023 έχει και ένα παράλληλο πεδίο μάχης, αυτό της επικοινωνίας. Είναι άλλωστε η πρώτη φορά που προκύπτει μία τέτοια κλιμάκωση στο Παλαιστινιακό στην εποχή των νέων τεχνολογικών και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, γεγονός που αλλάζει ριζικά το επικοινωνιακό πεδίο του πολέμου. Το πρώτο ζήτημα αφορά στις σημαντικές δυσκολίες για την εξακρίβωση των πραγματικών γεγονότων από τα fake news, κάτι που γίνεται δυσχερέστερο τρόπο όταν το ένα εμπλεκόμενο μέρος είναι μία ισλαμιστική οργάνωση με τρομοκρατικές μεθόδους³. Υπάρχουν, επίσης, τρία ακόμη ζητήματα που συνδέονται στενά με τον επικοινωνιακό πόλεμο: α) η προσπάθεια απονομιμοποίησης του δικαιώματος του Ισραήλ στη νόμιμη αυτοάμυνα, β) η ενίσχυση της ριζοσπαστικοποίησης και του αντισημιτισμού που διατρέχει τόσο τον ισλαμιστικό, όσο και τον ακροδεξιό χώρο και γ) η μεταφορά των επιθέσεων στη Δύση, έναντι Ισραηλινών, αλλά και γενικότερα Δυτικών στόχων. Ας κάνουμε σε αυτό το πλαίσιο μία προσπάθεια κατηγοριοποίησης των επικοινωνιακών διαστάσεων αυτού του πολέμου με τα διαφορετικά επίπεδα εκδήλωσης.

Ποιοι είναι οι δρώντες σε αυτό το πεδίο;

Εκτός από τους άμεσα εμπλεκόμενους -Ισραήλ και Χαμάς- υπάρχουν και διάφοροι άλλοι κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες που θα εμπλέκονται άμεσα και έμμεσα στο επικοινωνιακό πεδίο. Μεταξύ των άλλων ξεχωρίζουν η Χεζμπολά, η Al Qaeda, η Daesh/ISIS, το Ιράν, η Ρωσία κ.α.

Ποια είναι τα κοινά που στοχεύουν οι επικοινωνιακές στρατηγικές;

Οι πολίτες του Ισραήλ, οι Παλαιστίνιοι, οι διασπορές Ισραήλ και Παλαιστίνιων, οι Δυτικές χώρες και κυρίως οι Η.Π.Α., οι διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί, οι χώρες της περιοχής της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, οι μουσουλμάνοι ανά τον κόσμο και κυρίως στη Δύση.

³ Κάτι που είδαμε με χαρακτηριστικό τρόπο στην περίπτωση του νοσοκομείου στη Γάζα.

Ποιοι είναι οι στρατηγικοί στόχοι των εμπλεκομένων;

Η Χαμάς θέλει: α) να καταστήσει τον πόλεμο κατά του Ισραήλ ως ζήτημα όλων των Παλαιστινίων και όλων των Μουσουλμάνων, β) να εξάγει τις επιθέσεις κατά Ισραηλινών και εκτός της Μέσης Ανατολής και κυρίως στη Δύση.

Το Ισραήλ θέλει: α) να διατηρήσει και να ενισχύσει την υποστήριξη των επιχειρήσεών του, στο πλαίσιο της νόμιμης αυτοάμυνας, από τις χώρες της Δύσης και να απομονώσει την Χαμάς από τα περισσότερα κράτη της περιοχής, αλλά και από το σύνολο των Παλαιστινίων, β) να κερδίσει το επικοινωνιακό πεδίο των πολεμικών επιχειρήσεων και γ) να αποσυνδέσει την τρομοκρατική επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου από τη γενικότερη προσπάθεια επίλυσης του Παλαιστινιακού.

Η Χαμάς θέλει: α) να καταστήσει τον πόλεμο κατά του Ισραήλ ως ζήτημα όλων των Παλαιστινίων και όλων των Μουσουλμάνων, β) να εξάγει τις επιθέσεις κατά Ισραηλινών και εκτός της Μέσης Ανατολής και κυρίως στη Δύση,⁴ γ) να απονομιμοποιήσει το δικαίωμα του Ισραήλ στη νόμιμη αυτοάμυνα, δ) να εντάξει την τρομοκρατική επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου σε ένα ιστορικό πλαίσιο αντίδρασης στις επιθέσεις του Ισραήλ και ε) να ακυρώσει μόνιμα το πλέγμα των Συμφωνιών του Ισραήλ και την προσέγγισή του με τις σημαντικές χώρες της περιοχής.

Η Χεζμπολά και το Ιράν θέλουν: α) να παρουσιάσουν τις επιχειρήσεις του Ισραήλ κατά της Χαμάς ως επίθεση εναντίον όλων των Παλαιστινίων και των Μουσουλμάνων, β) να απονομιμοποιήσουν το δικαίωμα του Ισραήλ στη νόμιμη αυτοάμυνα, γ) να εντάξουν την τρομοκρατική επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου σε ένα ιστορικό πλαίσιο αντίδρασης στις επιθέσεις του Ισραήλ κατά των Παλαιστινίων και των Αραβικών Κρατών, δ) να ακυρώσουν μόνιμα το πλέγμα των Συμφωνιών του Ισραήλ και την προσέγγισή του με τις σημαντικές χώρες της περιοχής και ε) να αναδείξουν και να στοχοποιήσουν την προνομιακή σχέση Ισραήλ-ΗΠΑ στη λογική κοντινού και μακρινού εχθρού.

Η Al Qaeda και η Daesh/ISIS θέλουν: α) να εκμεταλλευτούν τον πόλεμο για να ενισχύσουν τη βάση τους στις χώρες της περιοχής και να στρατολογήσουν νέα μέλη, β) να ριζοσπαστικοποιήσουν Μουσουλμάνους στις χώρες της Δύσης.

Η Al Qaeda και η Daesh/ISIS θέλουν: α) να εκμεταλλευτούν τον πόλεμο για να ενισχύσουν τη βάση τους στις χώρες της περιοχής και να στρατολογήσουν νέα μέλη, β) να ριζοσπαστικοποιήσουν Μουσουλμάνους στις χώρες της Δύσης και να τους οδηγήσουν στην πραγματοποίηση επιθέσεων κατά Ισραηλινών και, γενικότερα, Δυτικών θέσεων, γ) να αναβαθμίσουν την προπαγάνδα τους απονομιμοποιώντας το δικαίωμα του Ισραήλ στην αυτοάμυνα και παρουσιάζοντάς το ως τον επιτιθέμενο κατά των Παλαιστινίων και των Μουσουλμάνων και δ) να αναδείξουν και να στοχοποιήσουν την προνομιακή σχέση Ισραήλ-ΗΠΑ στη λογική κοντινού και μακρινού εχθρού.

Η Ρωσία θέλει: α) να μεταθέσει την προσοχή και το ενδιαφέρον των χωρών και των κοινωνιών της Δύσης από τον πόλεμο της Ουκρανίας σε αυτόν στο Ισραήλ, β) να διασπάσει το ενιαίο μέτωπο Η.Π.Α. και χωρών της Ε.Ε. που ήταν καταλυτικό στην περίπτωση της Ουκρανίας, γ) να παρουσιάσει τη Δύση και κυρίως τις Η.Π.Α. ως μονολιθικές και συρόμενες πίσω από τις επιθέσεις του Ισραήλ στους Παλαιστινίους, δ) να εντάξει την τρομοκρατική επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου σε ένα ιστορικό πλαίσιο αντίδρασης στις επιθέσεις του Ισραήλ κατά των Παλαιστινίων και των Αραβικών Κρατών και ε) να απονομιμοποιήσει το δικαίωμα του Ισραήλ στη νόμιμη αυτοάμυνα.

Πέραν αυτών, υπάρχουν και οι ακροδεξιές εξτρεμιστικές και τρομοκρατικές οργανώσεις που θα αξιοποιήσουν την κατάσταση στην περιοχή για να ενισχύσουν τα μισαλλόδοξα αφηγήματά τους κατά του Ισραήλ, γεγονός που αναμένεται να οδηγήσει σε νέα έξαρση του αντισημιτισμού.

⁴ Για παράδειγμα είχε κηρύξει την Παρασκευή 13 Οκτωβρίου ως «Ημέρα Οργής». Μία μέρα που πραγματοποιήθηκε επίθεση κατά Ισραηλινών διπλωμάτων στο Πεκίνο και τρομοκρατική επίθεση σε σχολείο στη Γαλλία.

Τι δυνατότητες έχουν οι δρώντες;

Οι επικοινωνιακές δυνατότητες του Ιράν περιλαμβάνουν τη δημόσια διπλωματία, τις επιχειρήσεις επιρροής στον κυβερνοχώρο και την στρατηγική επικοινωνία, και είναι κεντρικό στοιχείο σε ένα συνεκτικό και καθιερωμένο δόγμα που δίνει προτεραιότητα στον μη στρατιωτικό πόλεμο και στις υβριδικές επιχειρήσεις.

Η Χαμάς, η Χεζμπολά, η Al Qaeda και η ISIS αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα ένοπλων και τρομοκρατικών ισλαμιστικών οργανώσεων με αναβαθμισμένες επικοινωνιακές δυνατότητες. Ιδιαίτερα η τελευταία είναι αυτή που έβαλε την ισλαμιστική τρομοκρατία στην εποχή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και των νέων τεχνολογιών.

Το Ισραήλ αποτελεί μία χώρα που έχει αναγνωρίσει και αναδείξει την στρατηγική επικοινωνία ως σημαντικό πυλώνα των κρατικών πολιτικών και της εθνικής ασφάλειας. Σε αυτό το πλαίσιο, έχουν μια οργανωμένη αρχιτεκτονική διαμόρφωσης και υλοποίησης δράσεων στρατηγικής επικοινωνίας που καλύπτει διάφορα πεδία πολιτικής και με το Υπουργείο Άμυνας και τις Ένοπλες Δυνάμεις να έχουν κομβικό ρόλο, ενώ υπάρχουν και άλλες εξειδικευμένες δομές, όπως το National Information Directorate στο Γραφείο του Πρωθυπουργού⁵. Σε αυτή τη λειτουργία σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η δυνατότητα κινητοποίησης των Ισραηλινών της διασποράς. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια έχει ασκηθεί σημαντική κριτική για τον βαθμό που η στρατηγική επικοινωνία του Ισραήλ έχει επιτύχει τους στόχους της, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον της Χαμάς το 2021⁶.

Το Ιράν, όπως και άλλες χώρες, βλέπει τον επικοινωνιακό πόλεμο ως εργαλείο που βοηθά για να επιτυγχάνει τους διπλωματικούς και στρατιωτικούς του στόχους, παράλληλα με την αξιοποίηση άλλων μη στρατιωτικών εργαλείων⁷. Οι επικοινωνιακές δυνατότητες του Ιράν περιλαμβάνουν τη δημόσια διπλωματία, τις επιχειρήσεις επιρροής στον κυβερνοχώρο και την στρατηγική επικοινωνία, και είναι κεντρικό στοιχείο σε ένα συνεκτικό και καθιερωμένο δόγμα που δίνει προτεραιότητα στον μη στρατιωτικό πόλεμο και στις υβριδικές επιχειρήσεις⁸. Σε πρακτικό επίπεδο, το Ιράν αξιοποιεί δηλώσεις ενημέρωσης του κοινού, δημοσιεύσεις στα «παραδοσιακά» ΜΜΕ, προϊόντα pop κουλτούρας (ταινίες, βιβλία, τραγούδια κ.λπ.), και το διαδίκτυο, με όλες τις δυνατότητες που προσφέρει –από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έως τους ιστότοπους ειδήσεων. Το περιεχόμενο είναι ποικίλο και αλλάζει ανάλογα με το πλαίσιο και τη συγκεκριμένη ανάγκη, και, επιπλέον, προσαρμόζεται γρήγορα στις προκλήσεις τις οποίες αντιμετωπίζει και τους στόχους που έχει.

Η Ρωσία, μαζί με την Κίνα, αποτελούν τις δύο επικοινωνιακές υπερδυνάμεις της εποχής μας. Για τη Ρωσία, ο επικοινωνιακός πόλεμος είναι συστατικό στοιχείο του δόγματος υβριδικών επιχειρήσεων και πολέμου και περιλαμβάνει την ευρεία και εκτεταμένη χρήση επιχειρήσεων επιρροής, κυβερνοεπιθέσεων, παραπληροφόρησης και fake news, καθώς και στοιχεία δημόσιας διπλωματίας, τόσο στο πλαίσιο γενικότερων πολιτικών, όσο και ειδικότερα στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας.

Η Χαμάς, η Χεζμπολά, η Al Qaeda και η ISIS αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα ένοπλων και τρομοκρατικών ισλαμιστικών οργανώσεων με αναβαθμισμένες επικοινωνιακές δυνατότητες. Ιδιαίτερα η τελευταία είναι αυτή που έβαλε την ισλαμιστική τρομοκρατία στην εποχή των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και των νέων τεχνολογιών. Ακολουθούν μία στρατηγική αξιοποίησης όλων των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και κρυπτογραφημένων πλατφορμών επικοινωνίας με στόχο τη διάδοση προπαγάνδας, τη ριζοσπαστικοποίηση, την στρατολόγηση και την προετοιμασία επιθέσεων. Το τρομοκρατικό τους αφήγημα είναι σε σημαντικό βαθμό οπτικοποιημένο και αξιοποιούν κάθε μέσο για την πραγματοποίηση επιχειρήσεων

⁵Aouragh M (2016) Hasbara 2.0: Israel's public diplomacy in the digital age. *Middle East Critique* 25(3): 271–297. Magen C., (2017) Strategic Communication of Israel's Intelligence Services: Countering New Challenges with Old Methods, *International Journal of Strategic Communication*, 11(4), 269-285. Moreno-Mercado, J. M., & Calatrava-García, A. (2023). Multilingual public diplomacy: Strategic communication of Israeli Defence Forces (IDF) in Twitter during Operation Guardian of the Walls. *Media, War & Conflict*, 16(2), 282-299.

⁶Vatikay Y., (2021), National Strategic Communications: Lessons from Operation Guardian of the Walls, The Institute for National Security Studies, Special Publication.

⁷Haiminis I., (2019), Iran's Information Warfare in The Cognitive Campaign: Strategic and Intelligence Perspectives, The Institute for National Security Studies, Memorandum No. 197

⁸Tabatabai A., (2018), "A Brief History of Iranian Fake News," *Foreign Affairs*, August.

επιρροής στο διαδίκτυο και μέγιστης δυνατής διάχυσης του τρόμου. Στην τρομοκρατική επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου, η Χαμάς αξιοποίησε πλήρως το playbook της Daesh, ακόμη και με live streaming μετάδοση των βάνουσων δολοφονιών αμάχων. Κρίσιμος πόρος για τις ισλαμιστικές οργανώσεις είναι το παγκόσμιο δίκτυο οργανώσεων και ριζοσπαστικοποιημένων, η λεγόμενη Τζιχαντόσφαιρα, που πολλαπλασιάζει τη μισαλλόδοξη προπαγάνδα τους.

Προτάσεις πολιτικής

Είναι, λοιπόν, αυτονόητο πως και αυτός ο πόλεμος, αλλά και οι διάφορες άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις του, τόσο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, όσο και της Δύσης, θα καθορισθούν σε σημαντικό βαθμό στο επικοινωνιακό πεδίο αντιπαράθεσης. Πέρα από το ίδιο το Ισραήλ που θα κληθεί για μία ακόμη φορά να αξιοποιήσει τις δυνατότητες της στρατηγικής του επικοινωνίας, όμως σε ένα περισσότερο δικτυωμένο περιβάλλον και με πολλές ισλαμιστικές οργανώσεις να εμπλέκονται, η στρατηγική επικοινωνία της σύγκρουσης αφορά και τη Δύση και κυρίως την Ε.Ε. Η προπαγάνδα και οι επικοινωνιακές επιχειρήσεις των ισλαμιστικών οργανώσεων, αλλά και του Ιράν δεν θα περιοριστούν στην απόπειρα απονομιμοποίησης του ηθικού δικαιώματος του Ισραήλ στην νόμιμη αυτοάμυνα, αλλά θα εντείνουν τόσο την ισλαμιστική ριζοσπαστικοποίηση και τον αντισημιτισμό, όσο και τις απόπειρες τρομοκρατικών επιθέσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι απαραίτητες ενέργειες και πρωτοβουλίες στο πεδίο της στρατηγικής επικοινωνίας όπως οι ακόλουθες:

Πέρα από το ίδιο το Ισραήλ που θα κληθεί για μία ακόμη φορά να αξιοποιήσει τις δυνατότητες της στρατηγικής του επικοινωνίας, όμως σε ένα περισσότερο δικτυωμένο περιβάλλον και με πολλές ισλαμιστικές οργανώσεις να εμπλέκονται, η στρατηγική επικοινωνία της σύγκρουσης αφορά και τη Δύση και κυρίως την Ε.Ε.

1. Το Ισραήλ και η Δύση πρέπει να έχουν ένα ισχυρό, τεκμηριωμένο και πειστικό αφήγημα για τον στόχο του πολέμου που δεν είναι η στοχοποίηση των Παλαιστινίων, αλλά η εξάρθρωση της Χαμάς. Πρέπει επομένως να πραγματοποιηθεί πλήρης διαχωρισμός του Παλαιστινιακού από την επιχείρηση κατά της Χαμάς.
2. Είναι σημαντικό να μην απομονωθεί το Ισραήλ από τα κράτη της περιοχής, ώστε να μην καταστεί ο πόλεμος μια γενικότερη αντιπαράθεση μεταξύ Δύσης και μουσουλμανικών χωρών. Για αυτό είναι κρίσιμη η συνομιλία, οι επαφές και η αλληλεπίδραση με χώρες της περιοχής όπως η Αίγυπτος, η Ιορδανία, η Σαουδική Αραβία κ.α.
3. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στα πραγματικά γεγονότα, με την χρήση μεθόδων fact checking, αλλά και κάθε τεχνολογικού μέσου, όπως η δορυφορική τεχνολογία, ώστε να μην υπάρξει παραπληροφόρηση επί των επιχειρήσεων στο πεδίο, όπως στην περίπτωση του νοσοκομείου στη Γάζα.
4. Το Ισραήλ πρέπει να καταβάλει τη μέγιστη δυνατή προσπάθεια για την προστασία των αμάχων.
5. Οι χώρες της Δύσης και οι Η.Π.Α. πρέπει να έχουν ένα ρεαλιστικό και πειστικό επιχειρήμα για να εξηγήσουν στο εσωτερικό των χωρών τους, αλλά και στους πολίτες των μουσουλμανικών κρατών, τον λόγο και τον βαθμό της εμπλοκής τους στη σύγκρουση και στην περιοχή.
6. Είναι σημαντικό να αξιοποιηθούν μετριοπαθείς φωνές μουσουλμάνων και κυρίως θρησκευτικών λειτουργών (Ιμάμηδων) που θα διαχωρίζουν την τρομοκρατική δράση της Χαμάς από το Ισλάμ και την εργαλειοποίηση των

επιχειρήσεων του Ισραήλ με στόχο την παρουσίασή τους ως επίθεση εναντίον της Ummah (Παγκόσμια Κοινότητα των Πιστών).

7. Η Ε.Ε. θα πρέπει να αναπτύξει δράσεις πρόληψης της ριζοσπαστικοποίησης και προώθησης θετικών αφηγημάτων έναντι του εχθροπαθούς λόγου της Χαμάς και των τρομοκρατικών οργανώσεων στο διαδίκτυο.
8. Είναι κρίσιμο τα ΜΜΕ να δώσουν έμφαση στην υπεύθυνη ενημέρωση και όχι στον ανταγωνισμό για την είδηση που δεν έχει διασταυρωθεί. Κάθε περιστατικό μπορεί να επηρεάσει ριζικά την κατάσταση στην περιοχή, για αυτό χρειάζεται η μέγιστη δυνατή εξακρίβωση και τεκμηρίωση.